

Φωνολογία (=Φωνημική)

Παραδειγματικές σχέσεις (αντίθεση), Συνταγματικές σχέσεις (κατανομή), Φώνημα, Αλλόφωνα, Ελάχιστα ζευγάρια, Συμπληρωματική κατανομή, Ευρύτερη κατανομή, Φωνολογικός κανόνας
Αλλόφωνα στα ελληνικά: /k/→[k]/[c], /x/→[x]/[ç], /ɣ/→[ɣ]/[j], /g/→[g]/[ʝ], /m/→[m]/[m̥], /n/→[n]/[ɲ]/[ɲ̥], /l/→[l]/[ɫ], /i/→[i]/[j]/[ç]

/keros] [ceros], /kialia/ [cafia], /xeria/ [çerɛja], /matia/ [matça], /pios/ [pɛos],
/gionis/ [ɣonis], /amfia/ [amfia], /lojia/ [loja] [lojia], /anxos/ [anxos],
/ɣialos/ [jalos], /elia/ [efia], /enia/ [ena], /dzamia/ [dzamja]

Ασκήσεις

1. α) Έστω ότι μια γλώσσα αποτελείται από τις λέξεις [mafi], [leri], [meni], [lafi], [lefi], [mani], [fafi]. Ποια είναι τα φωνήματα της γλώσσας αυτής; Μεταγράψτε τις λέξεις σε φωνολογική γραφή.

β) Έστω ότι μια γλώσσα αποτελείται από τις λέξεις [lena], [lema], [peba], [neda], [tena], [rena], [meda], [peda]. Ποια είναι τα φωνήματα της γλώσσας αυτής; Μεταγράψτε τις λέξεις σε φωνολογική γραφή.

Λύση της (α):

ελάχιστα ζευγάρια: [mafi] | [mafi] | [leri] | [lafi] | [meni]
[fafi] | [mani] | [lefi] | [lefi] | [mani]
[lafi]

/m/→[m]/Φ__Φ, άρα /m/ ⇔ [m] ή [n]

/l/→[l]/Φ__Φ, άρα /l/ ⇔ [l] ή [r]

/e/→[i]/__# (*[fifi], *[mini], *[lifi] ...), άρα /e/ ⇔ [e] ή [i]

φωνολογική μεταγραφή: /mafe/, /lele/, /meme/, /lafe/, /lefe/, /mame/, /fafe/.

(ενναλλακτικές λύσεις: /n/→[m]/#__, /r/→[l]/#__ και /i/→[e]/Σ__Σ)

Θ. Παυλίδου, *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1995, σ. 48.

2. Οι φθόγγοι [n] και [ɲ] είναι αλλόφωνα του ίδιου φωνήματος στα **ιταλικά**. Να καθοριστεί η κατανομή τους με βάση τα παρακάτω δεδομένα (σε φωνητική μεταγραφή). Παρουσιάστε ανάλογα δεδομένα και για τα ελληνικά.
nóta “νότα”	fángo “λάσπη”	fantazía “φαντασία”
ahkóra “ακόμα”	fantʃúlla “κοπελίτσα”	ánsja “ανησυχία”
número “νούμερο”	fína “φίνα”	véngo “έρχομαι”
báñka “τράπεζα”	nído “φωλιά”	bandíto “ληστής”
káne “σκύλος”	ahkóna “Αγκώνα”	
3. Εξετάστε τα ακόλουθα δεδομένα (σε φωνητική μεταγραφή) από τα **ιταλικά**. Προσδιορίστε εάν οι φθόγγοι [m] και [ɲ] αποτελούν διαφορετικά φωνήματα της

ιταλικής ή αλλόφωνα του ίδιου φωνήματος. Αιτιολογήστε την άποψή σας. Παρουσιάστε δεδομένα που ν' αποδεικνύουν ότι οι φθόγγοι [m] και [ɲ] έχουν την ίδια συμπεριφορά και στα ελληνικά.

mámma “μαμά”	kóme “πώς”	téma “θέμα”
témpo “χρόνος”	tómbola “τόμπολα”	ámprio “φαρδύς”
áɲfora “αμφορέας”	coɲválida “επικύρωση”	ɲɲfámia “ατιμία”
ɲɲfekóndo “άκαρπος”	góɲfio “φουσκωμένος”	ɲɲválido “άκυρος”

Εν. Β. Πετρούνας, *Νεοελληνική Γραμματική και Συγκριτική («Αντιπαραθετική») Ανάλυση*, τ. Α': *Φωνητική και Εισαγωγή στη Φωνολογία*, Μέρος Β': *Ασκήσεις – Θεματικός Κατάλογος*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη, 1997, σσ. 154-155.

4. Οι φθόγγοι [r] και [l] βρίσκονται σε συμπληρωματική κατανομή σε μια ποικιλία της **Ganda**. Σε ποιο περιβάλλον εμφανίζεται ο καθένας;

kola	lwana	buulira	lya	luula
omugole	lumonde	eddwaliro	oluganda	olulimi
wulira	beera	jjukira	eryato	omuliro
effirimbi	emmeeri	eraddu	wawaabira	lagira

Εξετάστε τα ακόλουθα δάνεια (από τα ισπανικά, τα αγγλικά, τα σουαχίλι). Ποια εξήγηση θα δίνετε στην ακανόνιστη συμπεριφορά των [r] και [l];

ebendera “flag”	leerwe “railway” ssaffaali “safari”	luula “ruler”
-----------------	--	---------------

M. Halle & G. N. Clements, *Problem Book in Phonology*, Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1983, σ. 51.

-----**Φωνολογικοί κανόνες χωρίς αλλοφωνία**-----

5. Σύμφωνα με αρκετές περιγραφές της **κυπριακής**, τα φωνήματα /ν, δ, γ/ αποβάλλονται («αφαιρούνται» ή «σιγούν») σε ορισμένο περιβάλλον. Μελετήστε τα παρακάτω (ομαλοποιημένα) δεδομένα και διατυπώστε τον κανόνα της αποβολής. Προσοχή: να δώσετε μια γενική, μονοσήμαντη περιγραφή της τάξης /ν, δ, γ/.

síuros “σίγουρος”	ογάμος “ο γάμος”	traúin “τραγούδι”
fóos “φόβος”	onasihiás “ο βασιλιάς”	trió “τρυγώ”
fríin “φρύδι”	odáskalos “ο δάσκαλος”	vulí “βουλή”
káuras “κάβουρας”	róin “πόδι”	vuós “βουβός”
láin “λάδι”	pprió “πηδώ”	déltá “δέλτα”
laós “λαγός”	róa “ρόγα”	
líon “λίγο”	traó “τραβώ”	

6. Σε ποια συμφραζόμενα εφαρμόζεται ο κανόνας της **ελληνικής**: /s/ → [z]/ ___; Γιατί τα [s], [z] **δεν** μπορούν να θεωρηθούν αλλόφωνα;

pézi	asímoto	z	sfína
pési	azímoto	z	astós
zóni	azbún	z	...
sóni	aspún	z	polézzgamíles
ensimo	azvós		tizbírestispíres
enzimo	asfoðili		ástopáretapófasi
efsimο	zvíno		pozδέθatakàtaférete

